
შინაგანი ემიგრაცია Internal emigration

Nunu Balavadze

ნუნუ ბალავაძე

Tbilisi Youth House, Ilia State University, Faculty of Science and Arts

ქ. თბილისის მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

Internal Emigration on the Example of Poetic Texts by Besik Kharanauli and Lia Sturua შინაგანი ემიგრაცია ბესიკ ხარანაულისა და ლია სტურუას პოეტური ტექსტების მაგალითზე

DOI: <https://doi.org/10.62119/cils.18.2025.10848>

Internal emigration – as a form of personal, cultural, and aesthetic resistance – plays an important role in the structure and content of both Besik Kharanauli's and Lia Sturua's poetry.

In the reality of the Soviet totalitarian space, when physical emigration was practically impossible, poetic texts served as an "internal escape," a linguistic and conscious escape from ideological imprisonment. This phenomenon clearly resonates in the works of American poets, who, despite their different historical and social experiences, often appealed to the aesthetics of fear and inward-directed play.

Keywords: internal emigration, Soviet experience, repressive present, language standard

შინაგანი ემიგრაცია – როგორც პიროვნული, კულტურული და ესთეტიკური წინააღმდეგობის ფორმა – მნიშვნელოვან როლს თამაშობს როგორც ბესიკ ხარანაულის, ისე ლია სტურუას პოეტური ტექსტებისა და შინაარსში. საბჭოთა ტოტალიტარული სივრცის რეალობაში, როდესაც ფიზიკური ემიგრაცია პრაქტიკულად შეუძლებელია, პოეტური ტექსტები ემსახურება „შინაგან გადახვეწას“, ენობრივ და ცნობიერ გაქცევას იდეოლოგიური დაპატიმრებისგან. ეს ფენომენი აშკარად რეზონირებს ამერიკელი პოეტების ნაწარმოებებში, რომელთაც განსხვავებული ისტორიულ-სოციალური გამოცდილების მიუხედავად, ხშირად მიმართავდნენ შიშისა და შიგნიდან მომართული თამაშის ესთეტიკას-იქნება ეს სტრენდისა და სიმბოლისის ენით ქმნილი გაუცხოების თამაშები, პლათისა და ზოგანის ტკივილის ინტიმური ლირიკა, კინელის ბუნების სივრცეებში გაქცევა, თუ ანჯელოუს კულტურული შიშისა და წინააღმდეგობის ხმოვანი სტრატეგიები.

ორივე პოეტი (ბესიკ ხარანაული, ლია სტურუა) ქმნის ენითა და მეტაფორებით დატვირთულ შიგნიდან მომართულ სივრცეებს, სადაც ემიგრაციის სუბიექტი არა ფიზიკურად, არამედ ესთეტიკურად და ცნობიერად ტოვებს იდეოლოგიურ და სოციალურ რეალობას.

ენის განსაკუთრებული როლი – როგორც ემიგრაციის შესაძლებლობა – ორივე პოეტის შემოქმედებაში ფუნდამენტურია.

საბჭოთა გამოცდილებაში შინაგანი ემიგრაციის ესთეტიკა აღიწერება შემდეგი ძირითადი ნიშნებით:

1. განცალკევებული სივრცეები

2. ენობრივი ფრაგმენტაცია

3. მითის, რელიგიური თუ არქაული კოდის გამოყენება, როგორც რეპრესიული აწმყოს განდევნის მეთოდი;

1980-იანი წლების ბოლოსთვის შინაგანი ემიგრაციის ესთეტიკა ბესიკ ხარანაულისა და ლია სტურუას ტექსტებში გადაიქცა საბჭოთა ნარატივის პარალელურ ენად – რაც მომავალში უკვე ახალ პოეტურ ტრანსფორმაციებსაც ბადებს.

„შინაგანი ემიგრაცია“ იმ მწერლურ-ფილოსოფიური კატეგორიებიდან ერთ-ერთია, რომელიც საბჭოთა სივრცის ლიტერატურაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. იგი გულისხმობს არა ფიზიკურ გადასახლებას ან ქვეყნიდან გაქცევას, არამედ პიროვნების შინაგან, ინტელექტუალურ და სულიერ წინააღმდეგობას ტოტალიტარული სისტემის მიმართ, იმ სივრცეში დარჩენით, სადაც რეალური წინააღმდეგობის გამოხატვა თითქმის შეუძლებელია. ავტორები ცდილობენ „წარმოგვიდგინონ“ ის მდგომარეობა, როდესაც მწერალი/პოეტი შინაგანად თავს „უცხოდ“ გრძნობს საკუთარ ქვეყანასა და კულტურულ კონტექსტში. ეს მდგომარეობა განსაკუთრებით აქტუალურია საბჭოთა სივრცეში, სადაც მკაცრი იდეოლოგიური კონტროლი და ცენზურა ინდივიდის თავისუფლებას ზღუდავს.

ქართველი პოეტების – ლია სტურუას და ბესიკ ხარანაულის – შემოქმედებაში შინაგანი ემიგრაცია წარმოჩინებულია როგორც ერთდროულად ესთეტიკური და პოლიტიკური ჟესტი, რომელიც პოეზიას აქცევს გადარჩენის და თავისუფლების თამაშის ფორმად. სადაც ლექსი იქცევა იმ ალტერნატიულ სივრცედ, რომელიც სუბიექტურობას, თავისუფლებას და განსხვავებულ ხედვას ინარჩუნებს

შინაგანი ემიგრაციის შესახებ დისკუსია მე-20 საუკუნეში აქტიურად მიმდინარეობდა, განსაკუთრებით გერმანულ და აღმოსავლეთევროპულ ლიტერატურაში. თომას მანი და ბერტოლტ ბრეხტი აღნიშნავენ, რომ „შინაგანი ემიგრანტები“ იყვნენ ისინი, ვინც სისტემას გარეგნულად ემორჩილებოდნენ, მაგრამ შინაგანად ინარჩუნებდნენ დამოუკიდებელ აზროვნებას.

მოგვიანებით ეს ცნება აღმოსავლეთევროპული ინტელიგენციის კონტექსტშიც დამკვიდრდა. სვეტლანა ბოიმი აღნიშნავს, რომ შინაგანი ემიგრაცია არის „ქვეცნობიერი წინააღმდეგობის ფორმა, რომლის ენაც მეტაფორებსა და სიმბოლოებში იკითხება“. სწორედ ეს მეტაფორული წინააღმდეგობა ხდება მნიშვნელოვანი ქართული პოეზიისათვის.

შინაგანი ემიგრაციის ფენომენი დაკავშირებულია იმ კულტურულ-ფსიქოლოგიურ მექანიზმებთან, რომლებსაც პოეტები იყენებენ თვითდასაცავად. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სიმბოლური სივრცე ადამიანისთვის თავშესაფარია, სადაც ის საკუთარ გამოცდილებას ახალი ფორმით გარდაქმნის. ტოტალიტარულ კონტექსტში კი ეს სივრცე ქმნის პიროვნული თავისუფლების „შინაგან არქიპელაგს“.

ფემინისტური კრიტიკის თვალსაზრისით, შინაგანი ემიგრაცია შეიძლება განიმარტოს როგორც სუბიექტის – განსაკუთრებით ქალის – სურვილი, ჩამოაყალიბოს „საკუთარი ოთახი“ (Woolfe, 1929, p. 8) ანუ სივრცე, სადაც მისი ხმა და გამოცდილება თავსდება. ჰელენ სიქსუსის აზრით, ქალის ენა ხშირად „სიჩუმის პოლიტიკას“ ქმნის, რომელიც თავადაც წინააღმდეგობის ფორმაა (Cixous, 1976, p. 881).

ამ თეორიულ ჩარჩოებში სტურუასა და ხარანაულის პოეზია მკითხველს წარმოუდგება როგორც ერთგვარი „შინაგანი გადასახლების“ ტექსტები, რომლებიც ესთეტიკითა და სიმბოლური სტრატეგიებით სისტემისგან დაშორებას ცდილობენ.

ლია სტურუა: სიჩუმე, სხეული და ენის შინაგანი ემიგრაცია

ლია სტურუას პოეზიაში შინაგანი ემიგრაცია განსაკუთრებით ფემინური გამოცდილების პრიზმაში იკითხება. ქალის ხმა, რომელიც საბჭოთა სივრცეში ხშირად მარგინალიზებული იყო, სტურუას ტექსტებში იძენს „სიჩუმის პოლიტიკას“ (Cixous, 1976, p. 881)... მისი პოეზია წარმოსახავს მყუდრო, შინაგან სამყაროს, სადაც სიჩუმე და სხეული წინააღმდეგობის ენად იქცევა.

„მე ვზივარ ჩემი ტკივილის ნაჭუჭში,
რომელშიც თანდათან ჟონავს სინათლე,
და მეჩვენება, სიტყვების ნაცვლად
ელვარე თეთრი ტიკინებით ამევსო პირი...“
(სტურუა, 1990, გვ. 23)

– ეს ფრაზა არა მარტო სუბიექტურ განცდას, არამედ შინაგანი წინააღმდეგობის ფემინურ სტრატეგიასაც უსვამს ხაზს. სტურუას ლექსები აყალიბებს ალტერნატიულ სიმართლეს, რომელიც არ ემთხვევა ტოტალიტარულ დისკურსს, სწორედ ამიტომ მისი პოეზია აღიქმება, როგორც სულიერი გადასახლება და თვითდამკვიდრება.

ლია სტურუას პოეზიაში შინაგანი ემიგრაცია გამოიხატება, უპირველესად, სხეულისა და სიჩუმის სიმბოლიკაში. მისი ლექსები ხშირად ქმნიან ქალურ, ინტიმურ სივრცეს, სადაც პოეტი გამუდმებით ცდილობს რეალური სოციალური სივრცისგან დაცვას. ენა სტურუასთვის ერთდროულად არის იარაღიც და თავშესაფარიც. პოეტი თითქოს წყვეტს მონაწილეობას საერთო, „ოფიციალურ“ ენაში და ქმნის საკუთარ, აბსურდულ, თამაშით გაჯერებულ მეტყველებას, სადაც ქალის გამოცდილება თავსდება. ეს „ენით ემიგრაცია“ არა მხოლოდ ინდივიდუალური გადარჩენის ფორმაა, არამედ კულტურული წინააღმდეგობაც, რომელიც სისტემისგან განსხვავებულ ხედვას აყალიბებს.

ბესიკ ხარანაული: სოფლის, მითოსისა და ირონიის სივრცე

ბესიკ ხარანაულის პოეზიაში შინაგანი ემიგრაცია არა მარტო პოლიტიკური, არამედ ონტოლოგიური გამოცდილებაა. მისი ტექსტები ხშირად წარმოაჩენს უცხოობას საკუთარ ქვეყანაშივე: „მივდივარ, ვით ადამიანი საკუთარ თავში ემიგრაციაში“ ანდა „საიქოში აღარ მინდა მე ქართველობა, რომელიმე დიდი ერის შვილი მსურს ვიყო, რომ ერთი სიტყვით გავაგებინო ყველას-ვინცა ვარ!“ („ხეიბარი თოჯინა“, ხარანაული, 1982, გვ. 54) აქ ემიგრაცია არის არა სივრცის, არამედ ყოფიერების საზღვრის გადალახვა. ირონიული ტონით პოეტი საკუთარ თავს და მკითხველს ამხელს, რომ ტოტალიტარული ყოფა არა მხოლოდ სოციალური, არამედ ენობრივი კრიზისიცაა. ენა, რომელიც საბჭოთა იდეოლოგიის მიერ „დამძიმებულია“, ხდება პოეტისთვის წინააღმდეგობის ადგილი — მისი დეკონსტრუქცია და გადატვირთვა შინაგანი თავისუფლების შენარჩუნების გზად იქცევა (წერეთელი, 2015, გვ. 13).

ბესიკ ხარანაულის ლექსებში შინაგანი ემიგრაცია სხვა ფორმით იჩენს თავს. მისი პოეტური სამყარო ხშირად დასაბამს სოფლის მითოლოგიიდან იღებს, სადაც ყოფიერება განიმარტება, როგორც ყოფისა და თამაშის სინთეზი. ხარანაული არ ემიგრირდება უცხო კულტურულ სივრცეში, არამედ საკუთარ ენასა და ტრადიციას აყალიბებს როგორც წინააღმდეგობის ალტერნატივას. ირონია და პარადოქსი მის ტექსტებში ქმნის ერთგვარ დისტანციას, რაც საშუალებას აძლევს ავტორს, მოერიდოს ტოტალიტარულ დისკურსს და მოახდინოს მისი დეკონსტრუქცია. სწორედ ეს ირონიული ხედვა იქცევა შინაგანი თავისუფლების მანიფესტაციად.

ბესიკ ხარანაულის ლექსებში შინაგანი ემიგრაცია ხშირად იკითხება ირონიისა და თამაშის ფორმით. მისი 70-80-იან წლების ლექსები ენობრივი ექსპერიმენტის სივრცეა, სადაც ავტორი ცდილობს გადაატრიალოს საბჭოთა რიტორიკის სტანდარტები.

ხარანაული ასევე ქმნის სოფლის, მითოსისა და ბავშვობის სიმბოლურ სივრცეს, რომელიც ალტერნატივას სთავაზობს „ოფიციალურ“ საბჭოთა რეალობას. ამგვარად, შინაგანი ემიგრაცია მას-

თან ერთდროულად არის წარსულთან დაბრუნება და ირონიული თამაში ენით, რომელიც დისკურსს დისტანცირდება (წერეთელი, 2015, გვ. 15).

ორივე პოეტისთვის შინაგანი ემიგრაცია არის წინააღმდეგობის ფორმა, თუმცა სხვადასხვა რეგისტრში. სტურუასთვის ეს ემიგრაცია დაკავშირებულია სიჩუმესთან, ქალურ სხეულთან და ენასთან; ხარანაულისთვის კი – თამაშთან, ირონიასთან და მითოსთან. ამგვარად, მათი პოეზია განსხვავებული სტრატეგიებით პასუხობს ერთსა და იმავე ისტორიულ გამოწვევას: როგორ შეინარჩუნოს სუბიექტურობამ თავისუფლება ისეთ დროს, როდესაც გარე სივრცე შეზღუდულია.

ორივე ავტორი შინაგან ემიგრაციას ესთეტიკურ სტრატეგიად იყენებს. ხარანაული ენის დეკონსტრუქციითა და ირონიით ქმნის პარალელურ რეალობას, რომელიც იდეოლოგიურ ენის სივრცეს უპირისპირდება. სტურუა კი პირად, ინტიმურ გამოცდილებას აქცევს პოლიტიკურ ქესტად. ორივე შემთხვევაში შინაგანი ემიგრაცია არის გადარჩენის გზა, პოეტური თავისუფლების სტრატეგია და სისტემის „მშვიდი“ უარყოფა. ტოტალიტარული სისტემის პირობებში ორივე პოეტი ქმნის ალტერნატიულ სივრცეს. ბესიკ ხარანაული – ირონიით, პარადოქსით და მითოსის გახსენებით „სიტყვის თავისუფლებას“ პოულობს, ხოლო ლია სტურუა – სიჩუმით, ენით თამაშით და ქალური სუბიექტურობით „საკუთარ ოთახს“ იცავს.

ორივე შემთხვევაში შინაგანი ემიგრაცია არის არა მარტო პოლიტიკური პოზიცია, არამედ ესთეტიკური არჩევანიც: თავისუფლების თამაშის ფორმა, რომელიც ლექსს აქცევს ერთდროულად სუბიექტურ და საზოგადოებრივ დოკუმენტად.

შინაგანი ემიგრაცია ლია სტურუას და ბესიკ ხარანაულის ლექსებში გარდაიქმნება წინააღმდეგობისა და გადარჩენის შემოქმედებით სტრატეგიად. სტურუა ქმნის ინტიმურ, სუბიექტურ სივრცეს, სადაც ენა და სიჩუმე ქალურ გამოცდილებას ახალ მნიშვნელობას ანიჭებს; ხარანაული კი, საკუთარი ირონიული თამაშითა და ტრადიციულ სივრცეებზე დაბრუნებით, სისტემისგან დაშორების გზას პოულობს. მათი პოეზია გვიჩვენებს, რომ შინაგანი ემიგრაცია არა მხოლოდ პოლიტიკური პოზიციაა, არამედ ესთეტიკური არჩევანიც, რომელიც ქმნის თავისუფლების მრავალფეროვან ფორმებს.

შინაგანი ემიგრაცია ლია სტურუას და ბესიკ ხარანაულის პოეზიაში არ არის მხოლოდ ლიტერატურული ტროპი. ეს არის რეალური ისტორიულ-ფსიქოლოგიური გამოცდილების ესთეტიკური ტრანსფორმაცია. სტურუა ქმნის ქალურ, სიჩუმის ენაზე დაფუძნებულ სივრცეს; ხარანაული კი – ირონიულ, თამაშით სავსე ალტერნატიულ რეალობას. ორივე პოეტი ტოტალიტარულ სისტემას პასუხობს არა პირდაპირი წინააღმდეგობით, არამედ „შინაგანი გადასახლებით“, რაც ლიტერატურას აქცევს წინააღმდეგობის, გადარჩენისა და თავისუფლების თამაშის ერთ-ერთ ყველაზე ძლიერ ფორმად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- სტურუა, ლ. (1990) ლექსები, თბილისი: „მერანი“.
წერეთელი, ნ. (2015) ქართული პოეზიის მოდერნული ხმები, თბილისი: „მერკური“.
ხარანაული, ბ. (1982) ლექსები, თბილისი: „მერანი“.
Cixous, H. (1976) “The Laugh of the Medusa.” *Signs*, 1(4), 875–893.
Woolf, V. (1929) *A Room of One's Own*. London: Hogarth Press.

References:

- Cixous, H. (1976). “The Laugh of the Medusa.” *Signs*, 1(4), 875–893.
Kharanauli, B. (1982). *Leksebi*. [Poems]. Tbilisi: „merani“.
St'urua, L. (1990). *Leksebi*. [Poems]. Tbilisi: „merani“.
Ts'ereteli, N. (2015). *Kartuli p'oeziis modernuli khmebi*. [Modern Sounds of Georgian Poetry]. Tbilisi: „merk'uri“.
Woolf, V. (1929). *A Room of One's Own*. London: Hogarth Press.